

PRAŠYMŲ DĖL ASMENS DUOMENŲ TEIKIMO VERTINIMO GAIRĖS

2 versija
2020-11-09

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI) sulaukia nemažai užklausų, susijusių su duomenų valdytojų ir duomenų tvarkytojų gaunamais prašymais pateikti asmens duomenis (toliau – Prašymai). Teiraujamosi, ar tokie Prašymai gali būti vykdomi ir kokiais kriterijais vadovautis, vertinant Prašymų teisėtumą ir pagrįstumą, kokia informacija turi būti nurodyta Prašyme. Asmens duomenų teikimo teisėtumo vertinimas yra neatsiejamai susijęs su duomenų valdytojo pareiga užtikrinti asmens duomenų paslapties išsaugojimą (konfidencialumo ir vientisumo principas, įtvirtintas Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (toliau – BDAR) 5 straipsnio 1 dalies f punkte, siekiant užtikrinti, kad asmens duomenys nebūtų atskleisti asmenims, neturintiems teisinio pagrindo su prašomais asmens duomenimis susipažinti.

Pastebėtina, kad BDAR nedraudžia asmens duomenų teikimo, tačiau nustato *taisykles, susijusias su laisvu asmens duomenų judėjimu* (BDAR 1 straipsnio 1 dalis). Kitaip tariant, asmens duomenys *gali būti teikiami tretiesiems asmenims, jei tai atitiktų BDAR nustatytas taisykles*. Paminėtina ir tai, kad nepagrįsti atsisakymai teikti asmens duomenis teisės aktuose nustatytais atvejais gali sukelti teises pasekmes, pvz., atitinkamas teisės aktas nustato atsakomybę už duomenų neteikimą.

VDAI, atsižvelgdama į duomenų valdytojams (duomenų tvarkytojams) kylančius sunkumus, vertinant gaunamus Prašymus, parengė šias Prašymų dėl asmens duomenų teikimo vertinimo gaires, kuriose aptaria pagrindinius aspektus, į kuriuos turėtų atsižvelgti duomenų valdytojai, gavę Prašymus.

Turinys

1. Bendrosios nuostatos	3
Teisinis reguliavimas	3
Asmens duomenų teikimo teisėtumo vertinimo kriterijai.....	4
Teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygos.....	6
Duomenų subjekto sutikimas	6
Sutartis su duomenų subjektu.....	6
Teisinė prievolė	7
Gyvybinių interesų apsauga	8
Viešojo intereso labui atliekama užduotis ar pavestų viešosios valdžios funkcijų vykdymas.....	9
Teisėtas interesas.....	10
Specialiųjų kategorijų asmens duomenų teikimas	11
Atvejai, kai BDAR nėra taikomas	11
Mirusiųjų asmens duomenų teikimas.....	11
Juridinių asmenų duomenų tvarkymas.....	12
Anoniminė informacija	12
2. Asmens duomenų teikimo vertinimas atskirose srityse.....	13
Asmens duomenų teikimas teisėsaugos institucijoms	13
Asmens duomenų teikimas advokatams	15

1. Bendrosios nuostatos

Teisinis reguliavimas

Asmens duomenų tvarkymo, įskaitant teikimą, reikalavimai yra nustatyti BDAR, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme¹ (toliau – ADTAĮ) ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatyme (toliau – Teisės saugos ADTAĮ).

Duomenų valdytojai, kuriems pateikiami Prašymai pateikti asmens duomenis, priimdami sprendimą dėl Prašymų įgyvendinimo, daugeliu atveju vadovaujasi BDAR, tačiau duomenų gavėjai savo Prašymuose gali vadovautis ir ADTAĮ ar Teisės saugos ADTAĮ. Pastebėtina, kad tais atvejais, kai Prašymai grindžiami duomenų gavėjui taikytinu specialiuoju teisės aktu, Prašyme turi būti nurodyta konkreti nuorodą į specialiajame įstatyme įtvirtintą pareigą kreiptis dėl asmens duomenų teikimo ir nuorodą į teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygą, įtvirtintą BDAR ar Teisės saugos ADTAĮ, išskyrus, kai teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlyga iš Prašymo turinio yra vienareikšmiškai aiški, pavyzdžiui, prie Prašymo pridėjus sutikimą.

Pavyzdys Nr. 1

Valstybinė mokesčių inspekcija, kreipdamasi į duomenų valdytoją su Prašymu pateikti mokestiniam patikrinimui reikalingus dokumentus apie kito asmens turtą, pajamas, išlaidas ir veiklą, savo Prašymą turėtų grįsti Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo, nustatančio teisę tokius duomenis rinkti, 33 straipsnio 1 dalimi ir BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktu.

Pastebėtina, kad Teisės saugos ADTAĮ gali remtis tam tikri duomenų valdytojai ir tik Teisės saugos ADTAĮ nustatytais atvejais: šiuo specialiuoju teisės aktu gali remtis tik tos institucijos, kurios turi įstatymuose nustatytas funkcijas, susijusias su nusikalstamų veikų prevencija, tyrimu, atskleidimu ar baudžiamuoju persekiojimu už jas arba bausmių vykdymu, apsauga nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencija, ir tik tais atvejais, kai asmens duomenys yra būtini šiems tikslams². Kai Lietuvos Respublikos valstybės institucijos tvarko asmens duomenis nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, Teisės saugos ADTAĮ taikomas tiek, kiek kituose įstatymuose nenustatyta kitaip. Visais kitais atvejais, kai asmens duomenys tvarkomi nesiremiant Teisės saugos ADTAĮ, institucijų Prašymai dėl asmens duomenų teikimo turėtų būti teikiami vadovaujantis BDAR.

Taigi, *duomenų valdytojas*, į kurį kreipiamasi dėl asmens duomenų pateikimo, sprenddamas klausimą dėl Prašymo įgyvendinimo teisėtumo, turi vadovautis BDAR³, tačiau *Prašymą pateikusi teisės saugos institucija*, atlikdama, pavyzdžiui, nusikalstamos veikos tyrimą, vadovaujasi Teisės saugos ADTAĮ nuostatomis ir konkrečios teisės saugos institucijos veiklą reglamentuojančiais teisės aktais.

¹ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas taikomas tiek, kiek Prašymai apima asmens kodo teikimą, kandidatų, pretenduojančių eiti pareigas arba atlikti darbo funkcijas, asmens duomenų teikimą ir (ar) darbuotojų asmens duomenų apie apkaltinamuosius nuosprendžius ir nusikalstamas veikas teikimą.

² Teisės saugos ADTAĮ taikomas, „kai asmens duomenys tvarkomi nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas arba bausmių vykdymo, taip pat apsaugos nuo grėsmių visuomenės saugumui ir jų prevencijos tikslais“ (Teisės saugos ADTAĮ 1 straipsnio 2 dalis). Svarbu paminėti ir Teisės saugos ADTAĮ 7 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad „Duomenų tvarkymas yra teisėtas tik tuo atveju, kai jis būtinas, ir tiek, kiek jis būtinas kompetentingai institucijai funkcijoms [Teisės saugos ADTAĮ] 1 straipsnio 2 dalyje nurodytais tikslais atlikti, ir grindžiamas Europos Sąjungos arba Lietuvos Respublikos teisės aktais“.

³ Tais atvejais, kai teisės saugos institucija pateikia Prašymą teisės saugos institucijai, tuomet abu duomenų valdytojai vadovausis Teisės saugos ADTAĮ.

Pavyzdys Nr. 2

Policijos pareigūnas Prašymą pateikti vaizdo įrašus ikiteisminiam tyrimui dėl sveikatos sutrikdymo atlikti turėtų pagrįsti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 97 straipsniu, įpareigojančiu duomenų valdytojus pateikti asmens duomenis policijos uždaviniams įgyvendinti, ir Teisės saugos ADTAI 7 straipsniu.

Atsižvelgiant į tai, kad šiomis gairėmis siekiama padėti duomenų valdytojams ir (ar) duomenų tvarkytojams įvertinti asmens duomenų teikimo teisėtumą, todėl gairėse pateiktas aiškinimas bus paremtas išimtinai BDAR, kuriuo, paprastai, vadovausis Prašymą gavęs duomenų valdytojas ir (ar) duomenų tvarkytojas.

Asmens duomenų teikimo teisėtumo vertinimo kriterijai

Asmens duomenų teikimas yra viena iš asmens duomenų tvarkymo operacijų⁴, todėl asmens duomenys gali būti teikiami tik laikantis su asmens duomenų tvarkymu susijusių principų, įtvirtintų BDAR 5 straipsnyje, ir kai toks asmens duomenų tvarkymas gali būti pagrįstas bent viena teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga, numatyta BDAR 6 ir (ar) 9 straipsnyje (priklausomai nuo tvarkomų asmens duomenų kategorijos). Tuo atveju, jei nėra nė vienos BDAR nurodytos teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygos ir teisėto asmens duomenų tvarkymo tikslo, asmens duomenys negali būti tvarkomi. Svarbu pastebėti, kad atskaitomybės principas įpareigoja duomenų valdytoją ne tik laikytis BDAR, bet ir sugebėti įrodyti, kad jo laikosi (BDAR 5 straipsnio 2 dalis).

Kitaip tariant, duomenų valdytojas gali perduoti duomenis kitam asmeniui, esant šiems kriterijams:

1. Teisėtas tikslas. Pastebėtina, kad asmens duomenų teikimo tikslas turi būti *pakankamai išsamus*, kad būtų galima nustatyti, kokios rūšies tvarkymą jis apima, ir įvertinti, ar konkretus tikslas neprieštarauja teisės aktų reikalavimams⁵. Be to, vertinant, ar asmens duomenų teikimas gali būti vykdomas teisėtu tikslu, svarbu įvertinti, koku tikslu prašomi asmens duomenys buvo surinkti (ir apie kuriuos buvo informuotas duomenų subjektas), t. y. *ar šie tikslai sutampa* ar yra skirtingi. Tais atvejais, kai prašoma pateikti asmens duomenis kitu tikslu nei tikslas, dėl kurio asmens duomenys buvo surinkti, jei toks Prašymas grindžiamas ne duomenų subjekto sutikimu ar duomenų valdytojui taikytina teisine prievole, duomenų valdytojas, vadovaudamasis BDAR 6 straipsnio 4 dalimi, turi atlikti tikslų suderinamumo vertinimą⁶. Tik įvertinus asmens duomenų teikimo tikslą, galima pereiti prie kitų asmens duomenų teikimo kriterijų, todėl duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas, kai teisės aktai duomenų tvarkytojui nustato pareigą teikti asmens duomenis) turi kritiškai vertinti gautą Prašymą, jame nurodyto tikslo konkretumą, aiškumą ir, kai taikoma, suderinamumą su tikslo apribojimo principo reikalavimais. Pastebėtina, kad asmens duomenų teikimo tikslo teisėtumas yra neatsiejamai susijęs su BDAR įtvirtintomis *teisėto tvarkymo sąlygomis*, todėl gavus Prašymą visais atvejais būtina įvertinti, ar toks duomenų teikimas galėtų būti bent viena jų pagrįstas (toliau aptarsime jų taikymą asmens duomenų teikimo kontekste).

⁴ Duomenų tvarkymas – bet kokia automatizuotomis arba neautomatizuotomis priemonėmis su asmens duomenimis ar asmens duomenų rinkiniais atliekama operacija ar operacijų seka, kaip antai, rinkimas, įrašymas, rūšiavimas, sisteminimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, išgava, *susipažinimas*, naudojimas, *atskleidimas persiunčiant, platinant ar kitu būdu sudarant galimybę jais naudotis*, taip pat sugretinimas ar sujungimas su kitais duomenimis, apribojimas, ištrynimasis arba sunaikinimas (BDAR 4 straipsnio 2 dalis).

⁵ 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupės, įkurtos 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 95/46 EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo pagrindu (toliau – Darbo grupė), 2013 m. balandžio 2 d. nuomonė Nr. 03/2013 dėl tikslo ribojimo, kuri pasiekiamą šia nuoroda: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2013/wp203_en.pdf (neoficialus vertimas į lietuvių kalba skelbiamas VDAI interneto svetainės skiltyje „Rekomendacijos, gairės ir kt.“).

⁶ Ten pat.

2. Tinkamas duomenų gavėjas. Prašymą gavęs duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas) turėtų įvertinti, *ar asmens duomenis prašantis pateikti asmuo, įskaitant nevyriausybinės organizacijos, turi teisę tokią informaciją gauti.* Teisę gauti asmens duomenis gali nustatyti, pavyzdžiui, teisės aktai. Tokiu atveju, duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas) turėtų objektyviai įvertinti, ar konkrečiam Prašymą pateikusiam duomenų valdytojui ar fiziniam asmeniui, teisės aktai nustato teisę tokius asmens duomenis rinkti ir, jei taip, iš kokių šaltinių.

Pavyzdys Nr. 3

Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo 4 straipsnio 6 dalis nustato, kad kai bendrija steigama daugiabučiame name, kurio bendrojo naudojimo objektus administruoja bendrojo naudojimo objektų administratorius, bendrijos steigimo iniciatoriai turi jį informuoti apie bendrijos steigimo susirinkimo šaukimo datą, o bendrojo naudojimo objektų administratorius privalo bendrijos steigimo iniciatoriams pateikti bendrojo naudojimo objektų aprašą ir butų bei kitų patalpų savininkų sąrašą su jų adresais.

3. Adekvati (proporcinga) asmens duomenų apimtis. Tuo atveju, jei nustatoma, kad pirmi du kriterijai yra tenkinami, duomenų valdytojas kiekvienu atskiru atveju turi vertinti, *ar asmens duomenų teikimas yra būtinas tikslui, dėl kurio pateiktas Prašymas, pasiekti* ir, jei taip, kokia apimtimi. Tuo atveju jei prašoma asmens duomenų apimtis duomenų valdytojui (duomenų tvarkytojui) kelia abejonių dėl proporcingumo ar atitikties Prašyme nurodytam asmens duomenų tvarkymo tikslui (pavyzdžiui, prašoma trečiųjų asmenų asmens duomenų ar daugiau asmens duomenų negu būtina Prašyme nurodytam asmens duomenų tvarkymo tikslui), jis galėtų kreiptis į Prašymą pateikusį asmenį, kad gautų papildomos būtinos informacijos, padėsiančios įvertinti, ar asmens duomenų teikimas nepažeistų duomenų kiekio mažinimo principo.

Pavyzdys Nr. 4

Viešojo administravimo subjektas, gavęs skundą, pradeda tyrimą ir kreipiasi į duomenų valdytoją su Prašymu pateikti įrodymus, patvirtinančius, kad pas jį yra įdarbintas skundą pateikęs fizinis asmuo. Duomenų valdytojas Prašymą pateikusiam duomenų valdytojui pateikia visų darbuotojų sąrašą. Šiuo atveju, Prašymą gavęs duomenų valdytojas savo iniciatyva pateikė jo tvarkomus asmens duomenis didesne apimtimi, negu buvo nurodyta Prašyme.

Pavyzdys Nr. 5

Viešojo administravimo subjektas, gavęs skundą, pradeda tyrimą ir kreipiasi į duomenų valdytoją su Prašymu pateikti savo darbuotojų sąrašą, kad įvertintų, ar skundą pateikęs asmuo yra jo darbuotojas. Duomenų valdytojui kilus abejonių, kaip su asmens duomenų tvarkymo tikslu susiję prašomi trečiųjų asmenų (kitų darbuotojų) asmens duomenys, galėtų kreiptis į Prašymą pateikusį subjektą su prašymu tai patikslinti.

Taigi, kad duomenų valdytojas gavęs Prašymą, visuomet turi įvertinti tiek Prašymo pateikti asmens duomenis tikslą, tiek tokio Prašymo proporcingumą ir teisėtumą. Duomenų valdytojas privalo tai įvertinti savarankiškai ir pateikti asmens duomenis (jei priimamas sprendimas juos teikti) tik ta apimtimi, kuri būtina konkrečiam tikslui pasiekti. Ši duomenų valdytojo pareiga nepanaikina asmens duomenų prašančio asmens pareigos pagrįsti Prašymą.

Teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygos

Duomenų subjekto sutikimas

Duomenų subjekto sutikimas yra viena iš galimų asmens duomenų teikimo sąlygų, tačiau ne visais atvejais sutikimas yra tinkama teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlyga, pavyzdžiui, jeigu, atsiėmus sutikimą, duomenys ir toliau tvarkomi remiantis **kitu teisiniu pagrindu**, gali kilti abejonių dėl sutikimo, kaip pirminio teisinio pagrindo, naudojimo. Jeigu duomenis iš pradžių būtų buvę galima tvarkyti naudojantis tuo kitu pagrindu, asmens prašymas sutikti, kad duomenys būtų tvarkomi, gali būti laikomas klaidinančiu ir nesąžiningu⁷.

*Pavyzdys Nr. 6*⁸

„Nuosavos žemės turinčiam asmeniui reikia gauti tam tikrus savo vietos savivaldybės ir provincijos, kurioje yra ta savivaldybė, valdžios leidimus. Abiem valdžios institucijoms reikia tos pačios informacijos, kad galėtų išduoti leidimą, tačiau jos neturi prieigos prie viena kitos duomenų bazių. Todėl jos abi prašo pateikti tą pačią informaciją, ir žemės savininkė nusiunčia savo duomenis abiem valdžios institucijoms. Savivaldybė ir provincijos valdžios institucija prašo jos sutikimo, kad jos dokumentų bylos būtų sujungtos ir nereikėtų dubliuoti procedūrų ir korespondencijos. Abi valdžios institucijos patikina, kad tai neprivaloma ir kad jeigu ji nuspręs nesutikti su savo duomenų sujungimu, jos prašymai išduoti leidimus bus vis vien nagrinėjami atskirai. Žemės savininkė gali laisva valia duoti sutikimą šioms institucijoms, kad jos dokumentų bylos būtų sujungtos“.

Pastebėtina, kad tais atvejais, kai duomenų subjekto sutikimas galėtų būti pagrindu asmens duomenų teikimui, duomenų valdytojas turėtų įvertinti, ar sutikime yra visa būtina informacija, sudaranti sąlygas duomenų valdytojui (duomenų tvarkytojui) įvertinti tokio sutikimo tinkamumą, t. y. duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas) turėtų įvertinti, ar iš sutikimo galima aiškiai nustatyti:

- Dėl kokių asmens duomenų teikimo duotas sutikimas;
- Kokiu tikslu asmens duomenys gali būti renkami;
- Koks subjektas turi teisę rinkti asmens duomenis ir ar sutikime yra pakankamai duomenų tokio subjekto identifikavimui;
- Iš kokių duomenų valdytojų (duomenų tvarkytojų) asmens duomenys gali būti renkami;
- Ar sutikimas yra galiojantis (pastebėtina, kad sutikimo terminas, vadovaujantis BDAR 5 straipsnio 1 dalies e punktu, negali būti neribotas).

Tuo atveju, jei sutikimas nėra pakankamai aiškus ar išsamus, asmens duomenų teikimas nebūtų suderinamas su BDAR reikalavimais.

Sutartis su duomenų subjektu

BDAR 6 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtinta asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlyga galima remtis tik tuomet, jei duomenų subjektas yra viena iš sutarties šalių (arba veiksmai atliekami jo prašymu prieš sudarant tokią sutartį), sutartis yra *galiojanti* ir asmens duomenų rinkimas yra *objektyviai būtinas* sutarčiai vykdyti. Pastebėtina, kad BDAR 6 straipsnio 1 dalies b punkte yra nustatyti du atvejai, kai galima remtis šia teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlyga: pirmas, kai tvarkyti duomenis būtina, siekiant įvykdyti sutartį, sudarytą su duomenų subjektu; antras, kai asmens duomenis būtina tvarkyti,

⁷ Papildomai žr. Darbo grupės 2011 m. liepos 13 d. priimtą Nuomonę 15/2011 dėl sutikimo sąvokos: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2011/wp187_lt.pdf.

⁸ Europos duomenų apsaugos valdybos (toliau – EDAV) 2020 m. gegužės 4 d. sutikimo pagal Reglamentą 2016/679 gairės (3 pavyzdys): https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_en.pdf.

siekiant imtis veiksmų duomenų subjekto prašymu prieš sudarant sutartį. Taigi, antroji sąlyga „sutartis yra galiojanti“ taikytina tik pirmuoju atveju: kai tvarkyti duomenis, siekiant įvykdyti sutartį, sudarytą su duomenų subjektu. Visgi, manytina, kad duomenų valdytojams (duomenų tvarkytojams) daugiausiai iššūkių gali kelti trečioji sąlyga – asmens duomenų teikimas yra objektyviai būtinas sutarties vykdymui.

Asmens duomenų tvarkymo būtinumo vertinimas yra tiesiogiai susijęs su tikslo apribojimo principo laikymusi. Svarbu tiksliai nustatyti sutarties sudarymo *esmę ir pagrindinį tikslą*, nes pagal tai duomenų valdytojas gali patikrinti, ar duomenis tvarkyti būtina vykdant sutartį⁹. Taigi, siekiant įvertinti, ar ši asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlyga gali būti laikoma tinkama sąlyga asmens duomenų teikimui, siūlytina atsižvelgti į šiuos klausimus:

- Dėl kokių paslaugų yra susitarta sutartyje, kuria siekiama pagrįsti Prašymą?
- Koks yra sutarties pagrindinis tikslas ir esmė?
- Kokie yra sutarties šalių lūkesčiai asmens duomenų tvarkymo kontekste (kokį asmens duomenų tvarkymą tai apima)?
- Ar asmens duomenų rinkimas iš trečiųjų asmenų yra neatsiejama paslaugų, dėl kurių susitarta sutartyje, dalis?

Jei Prašymą gavęs duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas), įvertinęs šiuos kriterijus priima sprendimą, kad prašomi pateikti asmens duomenys yra neatsiejamai susiję su galiojančia sutartimi, kurios viena iš šalių pats duomenų subjektas, ir be šių asmens duomenų sutarties vykdymas būtų neįmanomas ar nepagrįstai apsunkintas, BDAR 6 straipsnio 1 dalies b punktu būtų galima remtis.

Pavyzdys Nr. 7

Duomenų subjektas sudaro sutartį su paslaugų teikėju (duomenų valdytoju) dėl skundo priežiūros institucijai parengimo, kuria susitaria, kad paslaugos teikėjas iš valdžios institucijų ar verslo subjekto surinktą informaciją apie sutartį sudariusį duomenų subjektą, reikalingą skundai parengti. Paslaugos teikėjas, kreipdamasis į minėtus subjektus, prašydamas pateikti asmens duomenis, ši Prašymą galėtų grįsti BDAR 6 straipsnio 1 dalies b punktu.

Teisinė prievolė

BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punkte nustatyta, kad asmens duomenų tvarkymas laikomas teisėtu, kai tokius duomenis būtina tvarkyti, kad „būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma teisinė prievolė“. Taigi, konkretus duomenų valdytojas gali vadovautis BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktu tuo atveju, kai konkretus teisės aktas (kuriame nustatyta asmens duomenų tvarkymo prievolė) jam yra *taikytinas*. **VDAI atkreipia dėmesį į dažną** šios teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygos **aiškinimo klaidą**, kurią daro ją taikantys duomenų valdytojai: teisės aktas, kuriuo remiasi duomenų valdytojai rinkdami (ar teikdami) asmens duomenis, nustato ne pareigą teikti (rinkti) asmens duomenis (BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktas), o duomenų valdytojų funkcijas, įgaliojimus ar pan. (BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktas). Visgi, BDAR 6 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad tokia teisiniame pagrindė galėtų būti išdėstytos nuostatos, apimančios asmens duomenų rūšis, duomenų subjektus, duomenų gavėjus (subjektus, kuriems asmens duomenys gali būti atskleisti), asmens duomenų tvarkymo tikslus ir t. t. Taigi, duomenų valdytojai savo Prašymą grįsti BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktu galėtų tik tuomet, jei konkrečiame teisės akte yra nustatyta asmens duomenų teikimo (rinkimo) pareiga.

Tinkamu teisės aktu negali būti paties duomenų valdytojo (duomenų tvarkytojo) parengtas ir patvirtintas teisės aktas – jis turi būti priimtas institucijos, kuriai Prašymą gavęs duomenų valdytojas yra pavaldus, arba tokiu teisės aktu turi būti reguliuojama Prašymą gavusio duomenų valdytojo (duomenų

⁹ EDAV 2019 m. spalio 8 d. gairės Nr. 2/2019 dėl asmens duomenų tvarkymo pagal BDAR 6 straipsnio 1 dalies b punktą (interneto paslaugų teikimo kontekste): https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines-art_6-1-b-adopted_after_public_consultation_en.pdf.

tvarkytojo) veikla. Išimtis galėtų būti atvejai, kai duomenų valdytojas priima norminį teisės aktą, įgyvendinantį įstatyme nustatytą reikalavimą.

Papildomai pastebėtina, kad iš pačios prievolės teisės akte formuluotės turi būti pakankamai aišku, *kaip* pagal ją reikia tvarkyti (teikti ir rinkti) asmens duomenis, pavyzdžiui, asmens duomenų tvarkymo pobūdis, tikslas ir pan. Tokiu būdu duomenų valdytojas neturėtų nepagrįstai daug laisvės vykdyti jam nustatytą teisinę prievolę savo nuožiūra.

Taigi, tuo atveju, jei duomenų valdytojui taikytini galiojantys teisės aktai nustato pareigą teikti ir (ar) rinkti duomenis tretiesiems asmenims, ši prievolė privalo būti vykdoma ją įtvirtinančio *teisės akto nurodyta apimtimi ir tvarka*.

Pavyzdys Nr. 8

Savivaldybei pateiktas Prašymas pateikti komunalinių paslaugų teikėjams įsiskolinusio daugiabučio namo buto savininko buto numerį, skolos dydį ir skolos trukmę. Prašymas pateiktas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 16 d. nutarimu Nr. 1725 „Dėl Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo ir daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) projektų įgyvendinimo priežiūros taisyklių patvirtinimo ir daugiabučio namo atnaujinimo (modernizavimo) projektui įgyvendinti skirtu kaupiamąjį įnašo ir (ar) kitų įmokų didžiausios mėnesinės įmokos nustatymo“ (toliau – Nutarimas Nr. 1725). Pastebėtina, kad Nutarime Nr. 1725 yra išskirtos jo taikymo ribos: duomenų teikimo tikslas, duomenų gavėjas, duomenų teikėjas ir duomenų apimtis. Nutarime Nr. 1725 nurodyta, kad prašomus asmens duomenis konkrečiu atveju gali teikti tik komunalines paslaugas teikiantys asmenys. Kitaip tariant, *Nutarimas Nr. 1725 savivaldybei nėra taikomas, taigi, nesukuria ir teisinės prievolės asmens duomenų teikimui*.

Pavyzdys Nr. 9

Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymo (toliau – SB įstatymas) 21 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad su sodininkų registravimo knyga turi teisę susipažinti kiekvienas asmuo, įsigijęs sodo sklypą mėgėjų sodo teritorijoje, o 22 straipsnio 2 dalies 5 punkte – susipažinimo tvarka turi būti nustatyta bendrijos įstatuose nustatyta tvarka. Pastebėtina, kad neretai bendrija savo įstatuose tokios tvarkos nenustato, todėl tokiu atveju svarbu atkreipti dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-490-686/2016, kad „kai nėra nustatyta informacijos teikimo formos taisyklių, bendrijos nario prašoma teikti informacija, į kurią jis turi teisę pagal įstatymus, turėtų būti teikiama atsižvelgiant į informacijos gavimo tikslą, dėl kurio asmuo (narys) prašo ją suteikti“. Šiuo atveju bendrija, kaip duomenų valdytoja, įgyvendindama asmens, įsigijusio sodo sklypą mėgėjų sodo teritorijoje, teisę susipažinti su sodininkų registracijos knyga, turi įvertinti Prašyme nurodytą asmens duomenų tvarkymo (teikimo) tikslą ir šiuo tikslu prašomų asmens duomenų apimtį. Tuo atveju, jei asmens duomenų tvarkymo tikslas yra teisėtas ir asmens duomenų teikimas nepažeistų duomenų kiekio mažinimo (proporcingumo) principo¹⁰, Prašymas turėtų būti vykdomas.

Gyvybinių interesų apsauga

Pastebėtina, kad šios asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlygos formuluotė iš esmės rodo gana retą šios sąlygos taikymą: *gyvybiniai interesai* reiškia, kad asmens duomenys gali būti teikiami iškilus gyvybės ar mirties klausimui ir, specialiųjų kategorijų asmens duomenų atveju, asmuo sutikimo negali išreikšti pats. Asmens duomenų tvarkymas šiuo pagrindu gali būti pateisinamas tik išskirtinėse, vienkartinio pobūdžio, ypatingose situacijose, susijusiose su tiesiogine grėsme paties duomenų subjekto ar kito konkretaus fizinio asmens (konkrečių fizinių asmenų) gyvybiniams interesams ir negali būti taikomas, kai toks tvarkymas susijęs su abstrakčiais gyvybiniais kitų fizinių asmenų interesais¹¹.

¹⁰ Žr. BDAR 5 straipsnio 1 dalies c punktą.

¹¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2020-07-08 sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-2837-968/2020.

Pastebėtina, kad gyvybinių interesų apsaugos atveju asmens duomenys neretai bus susiję ir su specialiujų kategorijų asmens duomenų, pavyzdžiui, sveikatos duomenų, tvarkymu (BDAR 9 straipsnio 2 dalies c punkto išimtis) arba užduotimi viešojo intereso labui (BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktas).

Duomenų valdytojas, gavęs Prašymą, pagrįstą duomenų subjekto ar kito asmens gyvybinių interesų apsauga, turėtų įvertinti, ar siekiamas tvarkymas yra objektyviai būtinas (pagrįstas ir proporcingas), siekiant apsaugoti gyvybinius interesus. Tai pagrindžiantys argumentai turi būti nurodyti Prašyme.

Pavyzdys Nr. 10

Įvykus incidentui, kurio metu nukentėjusysis be sąmonės pristatomas į sveikatos priežiūros įstaigą. Teikiant sveikatos priežiūros paslaugas tam tikrais atvejais yra jų teikimui reikalingas duomenų subjekto sutikimas (sprendimas), o kai jis dėl savo būklės negali duoti sutikimo, dėl sutikimo kreipiamasi į jo atstovus pagal įstatymą. Siekiant nustatyti šiuos atstovus ir su jais susisiekti, sveikatos priežiūros įstaiga kreipiasi į registro tvarkytoją su Prašymu pateikti atstovo, pavyzdžiui, sutuoktinio (sutuoktinės), registre tvarkomus kontaktinius duomenis. Šiuo atveju asmens duomenų teikimas galėtų būti grindžiamas BDAR 6 straipsnio 1 dalies d punktu.

Viešojo intereso labui atliekama užduotis ar pavestų viešosios valdžios funkcijų vykdymas

Ši asmens duomenų teisėto tvarkymo (teikimo) sąlyga taikoma tais atvejais, kai duomenų valdytojui suteikti oficialūs įgaliojimai arba jis atlieka viešojo intereso užduotį ir asmens duomenis reikia rinkti, vykdant suteiktus įgaliojimus ar atliekant viešojo intereso užduotį. Tai nebūtinai reiškia, kad jis turi teisinę *prievolę* rinkti asmens duomenis. Vis dėlto užduotis viešojo intereso labui ar viešosios valdžios funkcijos turi būti nustatytos *teisės akte*, o asmens duomenų tvarkymas konkrečios užduoties viešojo intereso labui ar viešųjų valdžios funkcijų vykdymo atveju turi būti proporcingas ir pagrįstas.

Šia asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlyga paprastai remiasi valstybės ar savivaldybių institucijos, tačiau galimi atvejai, kai toks asmens duomenų tvarkymas galėtų būti atliekamas ir verslo subjekto, kai tai pateisinama viešojo intereso labui atliekama užduotimi, ar profesinės sąjungos¹².

Pavyzdys Nr. 11

Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrolės įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas turi teisę reikalauti ir gauti iš valstybės institucijų ir subjektų informaciją, būtiną veiklos, susijusios su narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) ir į oficialų sąrašą neįtrauktomis medžiagomis, stebėsenai vykdyti. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktas nenustato, ar asmens duomenys yra būtini stebėsenos veiksams atlikti, o jei būtini, tai kokie konkrečiai asmens duomenys tokiu atveju yra reikalingi ir kokia tvarka gali būti renkami, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, teikdamas Prašymą, turėtų remtis BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktu.

Papildomai pastebėtina, kad jei asmens duomenų teikimas būtų grindžiamas BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktu, duomenų subjektui, dėl kurio asmens duomenų teikimo duomenų valdytojui pateiktas Prašymas, turi būti sudaryta galimybė prieštarauti dėl tokio jo asmens duomenų tvarkymo (kaip tai numatyta BDAR 21 straipsnyje). Tais atvejais, kai Prašymą gavusiam duomenų valdytojui teisės aktai nustato *prievolę* teikti asmens duomenis, BDAR 21 straipsnyje įtvirtinta pareiga taikoma Prašymą

¹² BDAR konstatuojamosios dalies 45 punktas.

pateikusiam duomenų valdytojui (Plačiau apie tai žr. Gairių skiltį „Teisėtas interesas“)¹³, kurią jis turi įgyvendinti laikantis BDAR 14 straipsnio 3 dalyje nurodytų terminų ir tvarkos.

Teisėtas interesas

BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punktas įtvirtina dar vieną teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygą: teisėtą duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesą, išskyrus atvejus, kai tokie duomenų subjekto interesai arba pagrindinės teisės ir laisvės, dėl kurių būtina užtikrinti asmens duomenų apsaugą, yra už juos viršesni (ypač, kai duomenų subjektas yra vaikas). Pastebėtina, kad šiuo atveju *tinkamas interesas turi būti*, pirma, teisėtas (atitiktai taikomus Europos Sąjungos ar nacionalinius teisės aktus), antra, pakankamai aiškiai išreikštas, trečia, tikras ir aktualus.

Šia teisėto tvarkymo sąlyga galima remtis tik tuomet, kai tokį teisėtą interesą turi duomenų valdytojas ar tretieji asmenys ir tokie duomenų valdytojo ar trečiojo asmens interesai yra svarbesni nei duomenų subjekto interesai. Darbo grupės 2014 m. balandžio 9 d. Nuomonėje Nr. 06/2014 Dėl duomenų valdytojo teisėtų interesų sampratos (toliau – Nuomonė dėl teisėtų interesų) atkreipiamas dėmesys, kad šios sąlygos taikymas iš esmės suponuoja duomenų valdytojo *pareigą atlikti interesų pusiausvyros testą*, palyginant duomenų valdytojo (ar trečiųjų asmenų) interesus su duomenų subjekto interesais arba jo pagrindinėmis teisėmis ir laisvėmis. Taikant šį pusiausvyros kriterijų gautas rezultatas iš esmės lemia, ar teisėto intereso sąlyga galima remtis konkrečios duomenų tvarkymo operacijos kontekste.

Pavyzdys Nr. 12

Duomenų valdytojas prieš priimdamas sprendimą įdiegti vaizdo stebėjimo įrenginius jam priklausančioje teritorijoje ir stebėti joje esantį kelią, siekia įvertinti, ar šis kelias nepriklauso bendra nuosavybe kitiems asmenims ar nėra kitų asmenų teisėtai valdomas ir dėl to nekyla pareiga minėtą sprendimą priimti kartu su šiais asmenimis. Taigi, duomenų valdytojas kreipiasi į Nekilnojamojo turto registro tvarkytoją su Prašymu pateikti informaciją apie minėto kelio nuosavybės teises turinčius asmenis. Šiuo atveju Prašymą teikiantis duomenų valdytojas galėtų remtis BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punktu, jei Prašyme įrodytų, kad jo interesai yra viršesni už duomenų subjektų (jei tokių yra) interesus.

Pastebėtina, kad jei asmens duomenų teikimas būtų grindžiamas BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punktu, duomenų subjektui, dėl kurio asmens duomenų teikimo duomenų valdytojui pateiktas Prašymas, turi būti sudaryta galimybė prieštarauti dėl jo asmens duomenų teikimo, pateikiant argumentus, pagrindžiančius, kad jo interesai arba teisės ar laisvės yra viršesnės už duomenų valdytojo, pateikusio Prašymą, interesus (kaip tai numatyta BDAR 21 straipsnyje). Pastebėtina, kad Nuomonėje dėl teisėtų interesų¹⁴ atkreiptas dėmesys, kad teisės prieštarauti nereikėtų painioti su sutikimu, kai duomenų valdytojas negali tvarkyti duomenų, kol duomenų subjektas nėra davęs tokio sutikimo, t. y. duomenų subjekto sutikimas turi būti duotas iš anksto. Tuo tarpu, kai asmens duomenys tvarkomi, remiantis BDAR 6 straipsnio 1 dalies f punktu, duomenų valdytojas gali tvarkyti duomenis, laikydamasis nustatytų sąlygų ir taikydamas tinkamas saugumo priemones, *kol* duomenų subjektas tam neprieštarauja. Kitaip tariant, kai Prašymą *gavusiam* duomenų valdytojui teisės aktai nustato prievolę teikti asmens duomenis, jis neprivalo imtis priemonių duomenų subjektui informuoti apie Prašymą ir sudaryti jam galimybės prieštarauti jo asmens duomenų teikimui, tačiau Prašymą *pateikęs* duomenų valdytojas tokias sąlygas sudaryti privalo (laikantis BDAR 14 straipsnio 3 dalyje nustatytų terminų, bet ne vėliau kaip per 1 mėnesį, jei nėra BDAR 14 straipsnio 5 dalyje nustatytų sąlygų).

¹³ Žr. Darbo grupės 2014 m. balandžio 9 d. nuomonės Nr. 06/2014 „Dėl duomenų valdytojo teisėtų interesų sampratos“ išnašą Nr. 103: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp217_lt.pdf.

¹⁴ Ten pat (atsižvelgiant į tai, kad šios nuostatos vertimas į lietuvių kalbą nėra visiškai tikslus, siūlytina vadovautis angliška kalbine versija).

Specialiųjų kategorijų asmens duomenų teikimas

Specialiųjų kategorijų asmens duomenimis laikomi asmens duomenys, atskleidžiantys rasinę ar etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus ar narystę profesinėse sąjungose, taip pat tvarkomi genetiniai duomenys, biometriniai duomenys, siekiant konkrečiai nustatyti fizinio asmens tapatybę, sveikatos duomenys arba duomenys apie fizinio asmens lytinį gyvenimą ir lytinę orientaciją. Pastebėtina, kad, vadovaujantis BDAR 9 straipsnio 1 dalimi, *specialiųjų kategorijų asmens duomenis tvarkyti draudžiama, išskyrus* atvejus, jei taikoma viena iš asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlygų, nurodytų BDAR 9 straipsnio 2 dalyje. Taigi, Prašymą teikiantis asmuo turi pagrįsti siekį tvarkyti specialiųjų kategorijų asmens duomenis bent viena iš BDAR 9 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų išimčių. Priešingu atveju, Prašymas dėl tokių asmens duomenų teikimo negalėtų būti vykdomas.

Visas specialiųjų kategorijų asmens duomenų teisėto tvarkymo, įskaitant teikimą, sąlygas galima iš esmės suskirstyti į dvi grupes:

- *Asmens duomenų tvarkymas, kai tai numatyta teisės akte* (su papildomomis sąlygomis), t. y. BDAR 9 straipsnio 2 dalies b, f–j punktai. Vertinant atitiktį šioms asmens duomenų tvarkymo sąlygoms, būtina atsižvelgti į šių rekomendacijų skiltį „teisinė prievolė“, taip pat į konkrečiame punkte nustatytas papildomas sąlygas;

- *Asmens duomenų tvarkymas kitais pagrindais*, t. y. BDAR 9 straipsnio 2 dalies a, c–e punktai. Dalis šių punktų, pavyzdžiui, BDAR 9 straipsnio 2 dalies a punktas (sutikimas) ir BDAR 9 straipsnio 2 dalies c punktas (gyvybinių interesų apsauga) iš dalies aptarti atitinkamose skiltyse pirmiau, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad specialiųjų kategorijų asmens duomenų tvarkymui keliami aukštesni reikalavimai, jų tvarkymui yra nustatytos papildomos sąlygos.

Prašymą dėl specialiųjų kategorijų duomenų teikimo gavęs duomenų valdytojas (duomenų tvarkytojas) turėtų kruopščiai įvertinti, ar Prašymo vykdymas atitinka tiek bendruosius, tiek specialiuosius, nustatytus BDAR 9 straipsnio 2 dalyje, asmens duomenų teikimo kriterijus, siekiant užtikrinti, kad asmens duomenys nepasiektų asmenų, neturinčių teisės su jais susipažinti.

Vis dėlto primintina, kad tinkamos teisėto tvarkymo sąlygos pasirinkimas savaime nereiškia, kad asmens duomenų teikimas būtų teisėtas. Prašymą gavęs duomenų valdytojas turėtų įvertinti, ar Prašymas atitinka ir kitus asmens duomenų teikimo kriterijus.

Atvejai, kai BDAR nėra taikomas

Juridiniai asmenys neretai gauna prašymus pateikti duomenis, tačiau, nors asmens duomenų sąvoka yra gana plati¹⁵, bet *ne visais atvejais* tokių prašymų pagrįstumo vertinimui yra aktualūs BDAR nustatyti reikalavimai.

Mirusiųjų asmens duomenų teikimas

Vienas iš atvejų, kai BDAR *dažniausiai* nebūtų taikomas, tai Prašymas pateikti *mirusiųjų asmenų duomenis* (BDAR preambulės 27 punktas).

¹⁵ Asmens duomenys – bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas); fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius. Ši formulė reiškia, kad asmens duomenų sąvoka neapsiriboja tik tokia tiesiogine informacija kaip vardas, pavardė ar asmens kodas, tačiau apima ir bet kokią *netiesioginę* informaciją, sudarančią galimybę identifikuoti asmenį, kaip, pavyzdžiui, darbo užmokestis, pareigos, pirkimo istorija, buvimo vietos informacija, kreditingumo vertinimas ir pan. Tokia informacija laikoma ir informacija, *charakterizuojanti* asmenį, pavyzdžiui, jo pomėgiai, pirkimo istorija, įpročiai ir kt.

Vis dėlto Darbo grupės 2007 m. birželio 20 d. Nuomonėje 4/2007¹⁶ dėl asmens duomenų sąvokos pažymėta, kad „*informacija apie mirusius asmenis taip pat gali būti susijusi su gyvais asmenimis*. Todėl jei galima laikyti, kad informacija, kurią sudaro mirusio asmens duomenys, susijusi su gyvais asmenimis ir tai yra asmens duomenys, kuriems taikoma direktyva [aut. past. BDAR], mirusio asmens duomenims gali būti netiesiogiai taikoma duomenų apsaugos taisyklėmis teikiama apsauga“. Taigi, BDAR būtų taikomas tokiam asmens duomenų tvarkymui, kai iš pateiktų mirusiojo asmens duomenų būtų galima gauti informaciją apie trečiųjų asmenų asmens duomenis, pavyzdžiui, informaciją apie genetines ligas.

Pavyzdys Nr. 13

Fizinio asmens mirusių tėvų asmens duomenys (vardas, pavardė, mirties faktas ir data) būtų laikytini „informacija, kurią sudaro mirusio asmens duomenys, susijusi su gyvais asmenimis“, nes ji charakterizuoja duomenų subjektą, kaip našlaitį. Tokiu atveju, kreipiantis dėl tokio duomenų subjekto (našlaičio) ir jo mirusių tėvų asmens duomenų, pastarieji būtų laikomi šio duomenų subjekto asmens duomenimis ir jų teikimui būtų taikomas BDAR.

Pavyzdys Nr. 14

Bankas prašo savivaldybės Civilinės metrikacijos skyriaus patvirtinti, kad konkretus fizinis asmuo (Banko klientas) yra miręs ir pateikti tai patvirtinančią pažymą. Šie duomenys laikytini mirusiųjų asmens duomenimis, kuriems BDAR nėra taikomas.

Tais atvejais, kai BDAR nėra taikomas, mirusiųjų teisę į privatumą užtikrina kitų teisės aktų nuostatos, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK), kurio 2.23 straipsnio 1 dalis nustato, kad fizinio asmens privatus gyvenimas neliečiamas, o informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama tik jo sutikimu (*po asmens mirties tokį sutikimą gali duoti jo sutuoktinis, tėvai ar vaikai*)¹⁷.

Juridinių asmenų duomenų tvarkymas

Kitas atvejis, kai BDAR paprastai nebūtų taikomas – Prašymai pateikti juridinių asmenų duomenis. Šiuo atveju duomenų valdytojo (duomenų tvarkytojo) pareiga yra įvertinti, kokių konkrečiai duomenų prašoma ir, *ar prašomi duomenys apima asmens duomenis*.

Pavyzdys Nr. 15

Daugiabučio namo butų savininkų bendrija gavo Prašymą pateikti bendrijos pajamų, išlaidų ir kitas ataskaitas, susijusias su bendrijos veikla. Tuo atveju, jei prašoma nuasmenintos, subendrintos ataskaitos, iš kurios nebūtų galimybės tiesiogiai ar netiesiogiai identifikuoti konkretaus buto savininko, tokiam duomenų teikimui BDAR nebūtų taikomas.

Kita vertus, jei bendrijos būtų prašoma pateikti informaciją apie atskirų butų suvartojamą elektros energiją ar įsiskolinimus, BDAR būtų taikomas ir bendrija turėtų vertinti tokio Prašymo proporcingumą, teisėtumą ir pan.

Anoniminė informacija

BDAR garantuojama apsauga taikoma bet kokiai informacijai apie fizinį asmenį, kurio asmens tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta. Kitaip tariant, duomenų apsaugos principai neturėtų būti

¹⁶ https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_lt.pdf.

¹⁷ VDAI nevertina, ar mirusių asmens duomenų teikimas atitiktų CK ar kitų teisės aktų nuostatas.

taikomi anoniminei informacijai, t. y. informacijai, kurios anonimiškumas užtikrintas taip, kad duomenų subjekto tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta.

BDAR preambulės 26 punkte nurodyta, kad sprendžiant, ar galima nustatyti fizinio asmens tapatybę, reikėtų atsižvelgti į visas priemones, pavyzdžiui, išskyrimą, kurias asmens tapatybei tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti, pagrįstai tikėtina, galėtų naudoti duomenų valdytojas ar kitas asmuo. Įsitikinant, ar tam tikros priemonės, pagrįstai tikėtina, galėtų būti naudojamos siekiant nustatyti fizinio asmens tapatybę, reikėtų atsižvelgti į visus objektyvius veiksnius, pavyzdžiui, sąnaudas ir laiko trukmę, kurių prireiktų tapatybei nustatyti, turint omenyje duomenų tvarkymo metu turimas technologijas bei technologinę plėtrą.

2. Asmens duomenų teikimo vertinimas atskirose srityse

Asmens duomenų teikimas teisėsaugos institucijoms

Pastebėtina, kad *duomenų valdytojas*, į kurią kreipiamasi dėl asmens duomenų pateikimo, sprenddamas klausimą dėl Prašymo vykdymo teisėtumo, turi remtis BDAR, tačiau *Prašymą pateikusi teisėsaugos institucija*, priklausomai nuo konkrečios situacijos, vadovaujasi arba BDAR, arba Teisėsaugos ADTAĮ.

Pavyzdys Nr. 16

Jei teisėsaugos institucija prašo pateikti asmens duomenis, reikšmingus administracinio nusižengimo tyrimui, toks Prašymas turėtų remtis BDAR, tačiau Prašymai dėl asmens duomenų, reikšmingų ikiteisminio tyrimui, pateikimo turėtų remtis Teisėsaugos ADTAĮ.

Svarbu nepamiršti, kad abiem atvejais teisėsaugos institucija Prašymą turi pagrįsti ir teisės aktu, nustatančiu jos teisę rinkti asmens duomenis (pavyzdžiui, konkretų procesą ar teisėsaugos institucijos veiklą reglamentuojančiu teisės aktu).

Pavyzdys Nr. 17

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 97 straipsnyje įtvirtina ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ir teismo turi teisę reikalauti iš fizinių ir juridinių asmenų pateikti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Taigi, tuo atveju, jei teisėsaugos institucija, atlikdama ikiteisminį tyrimą, siektų gauti konkretų dokumentą (apimančį asmens duomenis), būtiną nusikalstamai veiklai tirti, ji turėtų Prašymą pagrįsti Teisėsaugos ADTAĮ ir BPK.

Primintina, kad šiomis gairėmis siekiama padėti duomenų valdytojams ir (ar) duomenų tvarkytojams įvertinti asmens duomenų *teikimo* teisėtumą, todėl šioje skiltyje pateiktas aiškinimas bus paremtas išimtinai BDAR, kuriuo, paprastai, vadovausis Prašymą *gavęs* duomenų valdytojas ir (ar) duomenų tvarkytojas.

Vertinant *asmens duomenų perdavimo teisėsaugos institucijoms teisėtumą*, reikėtų atsižvelgti į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) doktriną, kurioje yra konstatuota, kad „privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens teisėtai privataus gyvenimo lūkesčiais. *Jei asmuo daro nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei, <...> jis neturi ir negali*

*tikėtis, kad jo privatus gyvenimas bus saugomas lygiai taip pat, kaip ir asmenų, kurie nepažeidžia įstatymų*¹⁸.

Teisėsaugos institucijų teisė rinkti duomenis, įskaitant asmens duomenis, paprastai nustatyta konkrečios teisėsaugos institucijos veiklą reguliuojančiame teisės akte, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos policijos įstatyme yra nustatyta policijos teisė iš juridinių ir (ar) fizinių asmenų reikalauti bet kokių duomenų, reikalingų policijos uždaviniams įgyvendinti, pavyzdžiui, atskleisti ar tirti nusikalstamas veikas ar administracinius teisės pažeidimus, taip pat *juridinių ir (ar) fizinių asmenų pareiga prašomą informaciją pateikti*. Kitaip tariant, duomenų valdytojui Lietuvos Respublikos policijos įstatyme nustatyta pareiga vykdyti gautus Prašymus dėl duomenų pateikimo. Pastebėtina, kad BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktas nustato, kad asmens duomenų tvarkymas laikomas teisėtu, kai tokius duomenis būtina tvarkyti, kad „būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma teisinė prievolė“. Taigi, tuo atveju, kai duomenų valdytojui galiojantys teisės aktai nustato pareigą teikti duomenis tretiesiems asmenims, *ši prievolė privalo būti vykdoma*. Priešingu atveju už policijos ar kitų valstybės institucijų teisėtų reikalavimų nevykdymą juridiniam ar fiziniam asmeniui gali būti taikoma teisės aktuose nustatyta atsakomybė.

Aukščiau pateiktas aiškinimas savaime nereiškia, kad duomenų valdytojas, gavęs teisėsaugos institucijos Prašymą, turi tokį Prašymą vykdyti nevertindamas tokio Prašymo teisėtumo ir proporcingumo. *Pareiga pagrįsti Prašymą pateikti asmens duomenis galioja ir teisėsaugos institucijoms*. BDAR 5 straipsnio 1 dalies b punkte ir Teisėsaugos ADTAĮ 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad asmens duomenys turi būti renkami nustatytais, aiškiai apibrėžtais bei teisėtais tikslais ir toliau netvarkomi su tais tikslais nesuderinamu būdu (tikslu apribojimo principas). Be to, BDAR preambulės 31 punkte įtvirtinta, kad „valdžios institucijų Prašymai atskleisti duomenis visada turėtų būti pateikiami raštu, *būti pagrįsti* ir nereguliarūs ir neturėtų būti susiję su visu susistemintu rinkiniu ar dėl jų susisteminti rinkiniai neturėtų būti susiejami tarpusavyje“. Paminėta ir tai, kad Teisėsaugos ADTAĮ 7 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad „duomenų tvarkymas yra teisėtas tik tuo atveju, *kai jis būtinas, ir tiek, kiek jis būtinas kompetentingai institucijai funkcijoms* [Teisėsaugos ADTAĮ] 1 straipsnio 2 dalyje nurodytais tikslais *atlikti*, ir grindžiamas Europos Sąjungos arba Lietuvos Respublikos teisės aktais“.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad policijos Prašymas būtų laikomas pagrįstu, jeigu jame būtų nurodyta *prašomų asmens duomenų apimtis, asmens duomenų tvarkymo tikslas ir teisėta asmens duomenų tvarkymo sąlyga*. Taigi, esant teisėsaugos institucijos *pagrįstam Prašymui* dėl asmens duomenų atskleidimo, duomenų valdytojas turėtų pateikti asmens duomenis tokia apimtimi, kuri būtina konkrečiai teisei prievolei įvykdyti.

Tuo atveju, jei duomenų valdytojui trūksta informacijos, reikalingos įvertinti Prašymo pagrįstumą, jis turi teisę kreiptis į Prašymą pateikusią teisėsaugos instituciją su prašymu patikslinti asmens duomenų tvarkymo apimtį ar asmens duomenų tvarkymo tikslą. Vis dėlto **svarbu pabrėžti, kad pareiga įvertinti Prašymo pagrįstumą ar duomenų tvarkymo tikslą nesuteikia teisės reikalauti, kad policija pateiktų detalesnę informaciją apie atliekamą ikiteisminį tyrimą ar padarytą administracinį nusižengimą, proceso dalyvius ar kt.**

Pavyzdys Nr. 18

Teisėsaugos institucija pateikė Prašymą UAB „A“ pateikti jos darbuotojo asmens duomenis (darbo užmokestį už 2018 metus, informaciją apie atostogas ir laikotarpius, darbo laiko režimą, skirtas vienkartinės išmokas, kitus priedus ir kt.), kurie reikalingi įgyvendinant teisėsaugos institucijos funkcijas, susijusias su administracinių nusižengimų ir nusikalstamų veikų tyrimu. Nenurodžius asmens duomenų tvarkymo tikslo ir teisinio pagrindo, duomenų valdytojas negali įvertinti Prašymo teisėtumo ir proporcingumo, todėl turėtų kreiptis į Prašymą pateikusią instituciją dėl Prašymo patikslinimo.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 24 d. nutarimas.

Pavyzdys Nr. 19

Teisės saugos institucija pateikė Prašymą UAB „B“ pateikti jos valdomose transporto priemonėse įdiegtų buvimo vietos duomenis fiksuojančių įrenginių 2020-06-15 užfiksuotus duomenis ir asmens, kurie 2020-06-15 naudojo šiomis transporto priemonėmis, asmens duomenis (vardą, pavardę, asmens kodą). Prašoma informacija reikalinga ikiteisminiam tyrimui Nr. [numeris]¹⁹, kuris atliekamas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199 straipsnį. Duomenų valdytojas turėtų suteikti teisės saugos institucijos prašomą informaciją.

Pavyzdys Nr. 20

Teisės saugos institucija pateikė Prašymą VŠĮ „C“ suteikti nuotolineis priegas Prašymą pateikusios institucijos darbuotojui prie VŠĮ „C“ įdiegtų vaizdo stebėjimo kamerų. Tokie Prašymai turi aiškiai nustatyti tokių priegų ribas, pavyzdžiui, konkretų tokių priegų tikslą, trukmę, prie kokių duomenų subjektų asmens duomenų ir prie kokių konkrečių asmens duomenų būtų suteikiama priega ir t. t. Šiuo atveju VŠĮ „C“ taip pat turėtų užtikrinti, jei teisės saugos institucijai priegos gali būti suteiktos, kad šiai institucijai nebūtų suteikiamos administratoriaus teisės, taip pat užtikrinti, kad būtų tvarkomi prisijungimo prie įrenginių ar sistemų ir atliktų veiksmų žurnalai (angl. logs). Priešingu atveju gauto Prašymo vykdymas galėtų būti nesuderinamas su BDAR ir Teisės saugos ADTAI.

Asmens duomenų teikimas advokatams

Asmens duomenų teisėto tvarkymo (rinkimo) sąlygos

Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – AĮ) 44 straipsnio 1 dalis nustato advokato teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, taip pat registru, valstybės informacinių sistemų jų turimą ar tvarkomą ir teisinėms paslaugoms teikti reikalingą informaciją, duomenis (įskaitant specialią kategoriją asmens duomenis), dokumentus, jų nuorašus. Advokato kreipimesi turi būti pateikti duomenys, įrodantys prašomų pateikti dokumentų ar jų nuorašų ryšį su teisinių paslaugų teikimu. Advokatui, kuris nepagrindžia, kad prašoma informacija, duomenys, dokumentai ar jų nuorašai yra reikalingi teisinėms paslaugoms teikti, motyvuotai atsisakoma juos pateikti.

AĮ 44 straipsnio 2 dalis įtvirtina advokato teisę savarankiškai rinkti teisinėms paslaugoms teikti reikalingus duomenis, kuriuos advokatas gali gauti nesinaudodamas procesinėmis prievartos priemonėmis, t. y. gauti iš asmenų reikalingus dokumentus ar jų nuorašus, ar kitokią teisinėms paslaugoms teikti reikalingą informaciją. Advokato kreipimesi turi būti pateikti duomenys, įrodantys prašomų pateikti dokumentų ar jų nuorašų ryšį su teisinių paslaugų teikimu. Asmenys, pateikę advokatui reikalingus duomenis, turi teisę į būtiną tokios informacijos pateikimo sąnaudų kompensavimą, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus.

Pastebėtina, kad nors AĮ nustato teisę gauti ar rinkti asmens duomenis, tai savaime nereiškia, kad advokato Prašymai visais atvejais turėtų būti grindžiami duomenų valdytojui taikytina teisine prievole (BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktu) ir siekiu pareikšti, vykdyti ar apginti teisinius reikalavimus (BDAR 9 straipsnio 2 dalies f punktu), nes *teisė* tvarkyti asmens duomenis savaime *nereiškia prievolės* juos tvarkyti. Taigi, priklausomai nuo konkretaus Prašymo, jis galėtų būti grindžiamas:

- BDAR 6 straipsnio 1 dalies **a punktu**, t. y. duomenų subjekto sutikimu;
- BDAR 6 straipsnio 1 dalies **b punktu**, t. y. sutartimi, kurios viena iš šalių yra duomenų subjektas;
- BDAR 6 straipsnio 1 dalies **c punktu**, t. y. duomenų valdytojui taikytina teisine prievole;

¹⁹ Kai tai įmanoma pateikti.

- BDAR 6 straipsnio 1 dalies **f punktu**, t. y. teisėtu duomenų valdytojo ar trečiojo asmens interesu;
- BDAR 9 straipsnio 2 dalies **a punktu** (duomenų subjekto sutikimas);
- BDAR 9 straipsnio 2 dalies **f punktu**, t. y. siekiu pareikšti, vykdyti ar apginti teisinius reikalavimus, pavyzdžiui, kai specialiųjų kategorijų asmens duomenys yra būtini ieškiniui parengti.

Tuo atveju, jei asmeniui paskirtas valstybės garantuojamas advokatas, jis Prašymus, priklausomai nuo konkretaus atvejo, galėtų grįsti BDAR 6 straipsnio 1 dalies **e punktu**, t. y. užduoties viešojo intereso labui atlikimu.

Pastebėtina, kad taikytinos teisėto asmens duomenų tvarkymo sąlygos pasirinkimas *priklauso nuo duomenų subjekto*, dėl kurio asmens duomenų pateiktas advokato Prašymas, t. y. ar Prašymas pateiktas dėl atstovaujamojo (kliento) asmens duomenų, ar dėl trečiojo asmens (pavyzdžiui, kliento sutuoktinio, kliento skolininko ir pan.) asmens duomenų pateikimo.

Advokato teisės gauti informaciją ribos

Advokato teisės gauti informacijos **ribos** yra įvertintos ir teismų praktikoje, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) jurisprudencijoje, t. y. „advokatas, pagal pavedimą atstovaudamas suinteresuotam asmeniui ir atlikdamas veiksmus, reikalingus pavedimui atlikti, gali gauti kopijas tų dokumentų, kurių kopijas *gali gauti jo atstovaujamas asmuo*“. Be to, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad „advokatai, padėdami įgyvendinti asmens teisę į teisminę gynybą, tam tikrais atvejais turi remtis informacija, kurią turi valstybės ir savivaldybių institucijos, *inter alia* tokia informacija, kurios negali gauti jo atstovaujamas asmuo, kartu ir advokatas kaip atstovas. Antai, padėdamas asmeniui ginti teises, kurias, sudarydamas sandorius su trečiaisiais asmenimis, pažeidė nesąžiningas skolininkas, ir siekdamas, kad tokie sandoriai būtų pripažinti negaliojančiais taikant civilinėje teisėje plačiai paplitusį iš romėnų teisės recepuotą Lietuvos įstatymuose įtvirtintą *actio Pauliana* institutą sudarančias normas, advokatas neišvengiamai turi turėti galimybę gauti tam tikrą būtiną informaciją apie tokius sandorius, *inter alia* informaciją apie tokių sandorių atlygintinumą, jų šalis, *be kurios apskritai negali būti įgyvendinta teisė kreiptis į teismą*“²⁰. Šis Konstitucinio Teismo išaiškinimas atskleidžia, kad advokato teisė gauti informaciją iš esmės siejama su teisinių pavedimų vykdymu ir asmens teisės kreiptis į teismą įgyvendinimu.

Taigi, Konstitucinis Teismas išaiškino, kad **advokato teisė gauti asmens duomenis gali būti įgyvendinama dviem atvejais:**

1. Kai prašoma pateikti asmens duomenis, kuriuos gali gauti pats atstovaujamas asmuo (advokato klientas);
2. Kai prašoma pateikti asmens duomenis, be kurių advokato atstovaujamas asmuo *apskritai negali būti įgyvendinta teisė kreiptis į teismą*“.

Reikalavimai advokato Prašymui

AĮ 44 straipsnio 1–2 dalys nustato, kad Advokato kreipimesi turi būti pateikti duomenys, įrodantys prašomų pateikti dokumentų ar jų nuorašų ryšį su teisinių paslaugų teikimu. Taigi, iš šios nuostatos matyti, kad advokatas turi pateikti kreipimąsi (Prašymą), kuriame turi būti nurodyti:

1. Asmens duomenų tvarkymo tikslas;

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas byloje Nr. 12/2008-45/2009.

2. Asmens duomenų gavimo teisinis pagrindas;
3. Prašomų pateikti asmens duomenų apimtis;
4. Duomenys, įrodantys prašomų pateikti asmens duomenų ryšį su teisinių paslaugų teikimu.

Šiuos kriterijus savo jurisprudencijoje yra ne kartą nustatęs ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, pavyzdžiui, 2016 m. gegužės 16 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-1217-662/2016²¹.

*Konstitucinis teismas yra konstatavęs, kad advokato kreipimasis turi būti motyvuotas*²². „Motyvuotas“ Prašymas reiškia, kad abstraktus nurodymas, kad „duomenys reikalingi nagrinėjant civilinę bylą“ ar „duomenys reikalingi parengti bylą teisminiam nagrinėjimui“ nėra pakankamas, kadangi duomenų valdytojas, be kita ko, turi įvertinti ir prašomų pateikti duomenų būtinumą, tačiau tai nereiškia, kad advokato Prašyme turi būti perrašomos visos bylos faktinės aplinkybės. Advokatui, kuris nepagrindžia, kad prašoma informacija, duomenys, dokumentai ar jų nuorašai yra reikalingi teisinėms paslaugoms teikti, *motyvuotai atsisakoma juos pateikti, neapsiribojant tik nuoroda į BDAR* ar lakoniškai nurodant, kad prašoma informacija nėra teikiama „dėl asmens duomenų apsaugos“. Duomenų valdytojas turėtų nurodyti, kokių reikalavimų gautas Prašymas neatitinka. Duomenų valdytojas neturėtų atsisakyti pateikti Prašyme nurodytus asmens duomenis, nurodydamas, kad Prašymas neatitinka tokiems Prašymams keliamų reikalavimų arba kad toks Prašymas yra nesuderinamas su BDAR įtvirtintais asmens duomenų apsaugos reikalavimais, arba atsisakoma „dėl asmens duomenų apsaugos“.

Pavyzdys Nr. 21

Duomenų valdytojas galėtų atsisakyti pateikti prašomus asmens duomenis, jei pateiktas duomenų subjekto sutikimas neatitinka BDAR įtvirtintų sutikimo sąlygų, t. y. sutikime nėra nurodyta, kokį laikotarpį jis galioja, todėl duomenų valdytojas negali įvertinti, ar duomenų subjekto sutikimas yra galiojantis ir atitinka duomenų subjekto valią.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, AI advokatams garantuoja teisę gauti asmens duomenis, tačiau ši teisė nėra absoliuti ir ji gali būti įgyvendinama tik laikantis Advokatūros įstatyme nustatytų sąlygų. Duomenų valdytojas, gavęs advokato Prašymą, turėtų vertinti tiek prašomų duomenų apimtį proporcingumą siekiamam tikslui, tiek asmens duomenų rinkimo (naudojimo) tikslą, prašomų asmens duomenų apimtį ir ryšį su teisinių paslaugų teikimu.

Taigi, advokatai, teikdami Prašymą, turi nurodyti:

1. Asmens duomenų tvarkymo tikslą (įskaitant trumpą faktinių aplinkybių, kuriomis grindžiamas duomenų gavimas, aprašymą);
2. Asmens duomenų gavimo teisinį pagrindą (AI 44 straipsnio 1 ar 2 dalis) ir bent viena iš asmens duomenų teisėto tvarkymo sąlygų, įtvirtintų BDAR 6 straipsnio 1 dalies a, b, c, f punktuose ir (arba) BDAR 9 straipsnio 2 dalies a, f punktuose;
3. Prašomų pateikti asmens duomenų apimtį, t. y., kokie konkrečiai asmens duomenys yra būtini asmens duomenų tvarkymo tikslui pasiekti ir kuo grindžiamas jų teikimo šiuo tikslu būtinumas;
4. Duomenis, įrodančius prašomų pateikti asmens duomenų ryšį su advokato teisinių paslaugų teikimu.

Advokatui pateikus **tinkamą** Prašymą, kuris **atitinka** teisės aktuose ir teismų praktikoje keliamus reikalavimus, informacija jiems neturėtų būti nepagrįstai neteikiama.

²¹ <https://eteismai.lt/byla/83299928302473/A-1217-662/2016>.

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas byloje Nr. 12/2008-45/2009.